

مؤسسه آموزش عالی حوزه علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها)

شهرستان اهواز

سطح سه (کارشناسی ارشد)

علل رفتارهای غلط تربیتی والدین

پژوهشگر:

لیلا دیلمی نژاد

۱۳۹۸

چکیده

والدین مهم ترین سهم را در تربیت کودکان برعهده دارند و اتخاذ هرگونه روش و رفتار از سوی آنان تعیین کننده سرنوشت کودکان می باشد. اما بسیاری ازوالدین به دلیل عادت ها و باورهای نادرست و یا کم توجهی ها و بی توجهی ها مرتکب رفتارهای غلط تربیتی شده و باعث ایجاد آثار مخربی در فرزندان می شوند.

علل این رفتارهای غلط را می توان در سبک های فرزندپروری جست که والدین برای تربیت فرزندان خویش اتخاذ می کنند؛ سخت گیری ها و سهل گیری های بی جای والدین و یا اشتغال آنان برای کسب درآمد مادی بیشتر و یا آشفته گی روانی و عاطفی خانواده ها از این دست سبک های غلط می باشد.

والدین غافل نسبت به نیازهای کودکان، با بی توجهی خود نسبت به آنچه که مورد نیاز واقعی کودک است باعث ایجاد نقص روحی در وی می شوند. این بی توجهی ها حتی نسبت به جنسیت کودک نیز می تواند در آینده مشکل آفرین شود زیرا ما درصدد تربیت کودکانی هستیم که در آینده زنان و مردان جامعه را تشکیل می دهد. پس اگر تربیت با توجه به جنسیت کودک صورت نگیرد باز هم تربیت صحیحی نخواهد بود و در نهایت باعث بروز اختلالات روحی و ناهنجاریهای رفتاری در کودکان می گردد که در آینده گریبانگیر خانواده وی و جامعه خواهد بود.

کلید واژه ها : تربیت ، رفتارهای تربیتی ، رفتارهای غلط تربیتی ، والدین ، رفتارهای والدین

مقدمه

نگاهی هر چند سطحی و گذرا به وضع کودکان و نوجوانان و حتی جوانان و بزرگسالان در جامعه ما و در بسیاری از جوامع دیگر نشان می دهد که انسان ها دچار دشواری های عظیمی در زمینه روابط و اخلاق انسانی هستند که بخش زیادی از این دشواری ها ناشی از روشها و رفتارهای غلط تربیتی است که بر کودکان و نوجوانان اثرات بدی می گذارد و اگر به این وضع رسیدگی نشود در آینده بسیار مشکل آفرین خواهد بود .

بروز این رفتارها از سوی والدین دارای علل و عواملی است و از آنجایی به صورت مکرر به این گونه رفتارها در کتاب ها و مقالات پرداخته شده است ، از بیان این رفتارها در این مقاله صرف نظر شده است و مقوله مهم تری یعنی علل بروز این رفتارها مورد توجه قرار گرفته است . زیرا در بسیاری از موارد مشاهده می شود که متولیان تربیتی آگاه رفتارهای غلط تربیتی هستند ولی از علل بروز آن غافل می باشند و در منابع کمتری به آنها پرداخته شده است در حالیکه برای درمان و اصلاح یک رفتار ابتدا باید به رفع علت آن پرداخت ؛ لذا این مقاله به برخی از مهم ترین علل بروز رفتارهای غلط تربیتی والدین پرداخته است .

رفتارهای غلط تربیتی یعنی مجموعه کارها و روابطی که برخلاف قاعده و معیار تربیت صحیح بوده و با نظام ارزشی جامعه سالم، ناسازگار باشد. حوزه کودکی، حوزه رفتار است و والدین با رفتارهای خود در مسیر تربیت باعث ایجاد کنشهای مثبت و منفی در کودک می شوند. برخی رفتارهای غلط تربیتی باعث ایجاد اختلال عاطفی در کودک شده و باعث برهم ریختگی حوزه روانی وی می گردند.

هر کنشی را واکنشی است و هر رفتاری ناشی از علتی خواهد بود. برای درمان یک بیماری ابتدا باید علت آن را بیابیم تا اولاً از آن پیشگیری نموده و در صورت بروز به درمان آن بپردازیم.

برای جلوگیری از بروز رفتارهای غلط تربیتی والدین، اول به سراغ علل وریشه های بروز این رفتارها می رویم تا با شناسایی کامل این علل از رفتارهای اشتباهی که آگاهانه یا ناآگاهانه از سوی آنان نسبت به فرزندان اعمال می شود پیشگیری کنیم.

الف: سبک های غلط فرزند پروری

الف-۱- والدین سخت گیر و شیوه سخت گیرانه

در خانواده های سخت گیر، بر قدرت والدین بیش از اندازه تاکید می شود. این نوع خانواده تابع اصول دیکتاتوری است. بدین معنا که یک نفر حاکم بر رفتار دیگران است. این فرد غالباً پدر و گاهی ممکن است که مادر نقش او را به عهده بگیرد و در غیاب پدر و در موضوعاتی که به وی واگذار شده، اعمال نظر کند و به کنترل رفتار فرزندان بپردازد. در چنین خانواده ای تنها دیکتاتور تصمیم می گیرد، هدف را تعیین می کند، راه را نشان می دهد، وظیفه افراد را مشخص می سازد و امور زندگی را ترتیب می دهد و همه باید به دلخواه و مطابق میل او رفتار کنند. پدر مستبد حتی در کارهای مربوط به کودکان، امیال آنها را در نظر نمی گیرد و بدین صورت آنان از حقوق خاص خود بی بهره می مانند.

در این شیوه تربیتی، تنها والدین به ویژه پدر از استقلال برخوردار است. وی در کوچکترین عمل دیگران دخالت می کند. آنچه را که او خوب بداند، خوب است و آنچه به نظرش بد جلوه کند، بد تلقی می شود و باید ترک گردد. او می

تواند از کار دیگران انتقاد کند، ولی آنچه خود انجام می دهد بدون چون و چرا به تایید دیگران می رسد.^۱

در کارهای خصوصی اعضا دخالت می کند؛ لذا در انجام کار، نحوه تحصیل، خواب و استراحت و گردش و معاشرت همه باید از او دستور بگیرند. حق انتقاد از او وجود ندارد ولی او حق دارد از دیگران انتقاد کند. وحشت و ترس و اضطراب از او بر افراد، در محیط خانواده غلبه دارد. به نیازهای اعضا و تکریم شخصیت آنان توجه لازم نمی شود و در خانواده از محبت خبری نیست.^۲

پیامدهای تربیت فرزندان در خانواده های سخت گیر

۱ - کودکانی که در خانواده سختگیر بزرگ می شوند، معمولاً مطیع و فرمانبردارند، ولی در اکثر موارد رفتار آنها توأم با پرخاشگری است.

۲- این کودکان استقلال کافی ندارند و احساس ناامنی در آن ها شدید است.

۳ - کودکان والدین سختگیر معمولاً در کارهای گروهی شرکت نمی کنند و از قبول مسئولیت خودداری می نمایند.

۴- فرزندان خانواده هایی که از این شیوه ی تربیتی استفاده می کنند، کمتر به خود متکی بوده، خلاقیت کمی دارند و این که بخواهند در چنین محیط خانوادگی و تربیتی ادعای حق کنند، می هراسند.

۵ - در محیط خانواده های سختگیر، ترس و وحشت بر اعضای خانواده غلبه دارد، نیازهای اساسی کودکان تأمین نمی شود و به طور کلی باید گفت به شخصیت، تمایلات و احتیاجات آنها توجهی نمیگردد تا نوبت به تأمین برسد.

۶ - فرزندان والدین سختگیر ظاهراً در حالت تسلیم و اطاعت از پدر و مادر به سر می برند، ولی در واقع دچار هیجان و اضطراب اند. چنین افرادی، ناخودآگاه، با والدین خود

۱. صفورایی، محمد مهدی، "تاثیر سبک های والدین سخت گیر، بهانه گیر و مقتدر در تربیت فرزندان" تقویت نظام خانواده و آسیب شناسی

آن، ج ۲، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۶، ص ۳۷۹.

۲. صافی، احمد، خانواده متعادل و نامتعادل (به سامان و نابسامان)، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۶، ص ۹۹.

ج-۳- نقش والدین در یادگیری و پذیرش نقش های جنسیتی توسط فرزندان

از دیدگاه روانشناسان والدین می توانند از جهات مختلف در رشد نقش جنسی فرزندان خود موثر باشند. نوع لباسی که برای کودک تهیه می کنند و بر او می پوشانند، هم چنین نوع آرایشی که برای او در نظر می گیرند، می تواند او را برای پذیرش نقش های جنسی آماده کند. شرکت والدین در بازیهای کودک، نوع بازی ها و اسباب بازی هایی که برای او تعبیه می کنند، از عمده ترین عوامل تسهیل کننده برای پذیرش نقش جنسی است. در اینجا به عنوان نمونه به تاثیر بازی والدین با کودک اشاره می کنیم:

والدین از همان ماههای اول نسبت به کودک دختر یا پسر تفاوت های رفتاری نشان می دهند. با افزایش سن به تدریج اسباب بازی های خاصی به هر یک از دو جنس ارائه می دهند. به دختران بیشتر عروسک و وسایل اسباب بازی خانگی و به پسران بیشتر اسباب بازی هایی مثل ماشین، قطار، تفنگ می دهند. این رفتار والدین به این علت است که والدین به نهادینه کردن نقش جنسی فرزندان اهمیت زیادی قائلند.

با رشد کودک والدین در بازی های کودکانه شرکت می کنند. شیوه های بازی والدین در نوع روابط با فرزندان موثر است. اکثر پدرها بیشتر در تماس کودکان به بازیهای پرجنب و جوش و پرتحرک دست می زنند. با نگاه کردن به این تعامل چنین به نظر می رسد که پدر انتظار دارد پاسخ کودک پرهیجان تر و بازی گونه تر باشد. و به این نتیجه هم می رسد که عجیب اینکه در عرض دو یاسه هفته کودک با دیدن پدر واکنشی کاملاً متفاوت از دیدن مادر نشان می دهد (چشم های گشاده تر، حالتی بازی گونه و بشاش)

نوع بازی پدرها و مادرها، بعدها میتواند تاثیر مهمی بر رشد نقش جنسی کودک داشته باشد. بعضی از بازی ها اثرات کوتاه مدتی دارند و هدف اصلی آنها جلب توجه کودک به جنسیت خودش می باشد. مانند پذیرفتن نقش یک پلیس توسط پدر در بازی دختر و پذیرفتن نقش پرستار توسط مادر.

همچنین تاثیر والدین در استفاده از نوع اسباب بازی هایی که هر یک ازدو جنس استفاده میکنند موثر است. اگرچه ممکن است بین رفتار پدر و مادر تفاوت هایی وجود داشته باشد. به نظر می رسد پدرها به شدت مخالف هر نوع اسباب

بازی هایی که مخالف چهارچوب های جنسیتی است، می باشند. مثلاً پدرها با استفاده پسر از وسایل آرایشی مادر به شدت مخالفت می کنند و عصبانی می شوند. اما مادران این تمایلات را کودکانه می دانند و به آن اهمیتی نمی دهند.

در منابع اسلامی به والدین توصیه می شود که در ارتباط با فرزندان جنسیت آنان را در نظربگیرند و به گونه ای رفتار کنند که هر یک ازدو جنس رفتارهای مناسب با جنس خود را بیاموزد و از رفتار مناسب با جنسیت خود احساس رضایت کند.

بدیهی است که عدم رعایت و عدم توجه به هریک از موارد توصیه شده در دین باعث ایجاد پیامدهای منفی در تربیت فرزند و پذیرش نقش جنسی توسط وی خواهد شد.

ج-۴- زیان همانندی تربیت

اینکه بگوییم زن و مرد در حقوق باید شبیه هم باشند و همانند هم تربیت شوند سخنی دور از اعتدال است و آنان که مسأله تساوی را با تشابه مخلوط می کنند و اصرار دارند که این دو نسل بمانند هم و عین هم تربیت گردند حقوق هر دو را نادیده گرفته و به نابودی تلاش هر دو اقدام کرده اند.

عدم توجه به تفاوت جنبه های فطری و طبیعی زن و مرد و مقتضای مصالح فرد و جامعه سبب آن می شود که هر کدام از آنها در مواجهه با پاداش ها و تلاش ها، در زیر بار انجام وظیفه ای که برای آن ساخته شده اند خرد گردند. این یک مسأله روشن است که مقابله با قوانین آفرینش و دهن کجی به نظام فطرت و طبیعت خسته کننده و کشنده است.

اینکه دختران را مانند پسران پرورانیم امری است بیش یا کم، شدنی؛ ولی در آن صورت شخصیت او را حذف کرده ایم و با فطرت او معارضه نموده ایم. علیه تمنیات و خواسته های درونی آنها قیام کرده ایم و اوضاع آنها را در انجام وظیفه آشفته ساخته ایم. همچنین، قائل نیستیم که پسران و دختران با حداقل تمایز جنسی پرورش یابند و حالت وسطی را بگیرند که هم زن باشند و هم مرد. نه، دو نسل و دو گروه و دو طبقه. باید در مورد هر گروه تربیت اعمال شود و در هر نوع سنگ تمام گزارده شود.^{۱۸}

۱۸. قائمی، علی، اسلام و تربیت دختران، چاپ دهم، انتشارات امیری، ۱۳۸۳، ص ۴۴.

نتیجه

یکی از دلایل عمده بروز ناراحتی های روانی و ناهنجاریهای اخلاقی و رفتاری افراد ریشه در کودکی آنها دارد که دلیل آن هم رفتارهای غلطی می باشد که والدین در تربیت کودک خود به کار برده اند اما این رفتارها قابل پیشگیری می باشند. زیرا هریک از این رفتارها دارای علل و عواملی می باشد که با بررسی آنها می توان مانع از وقوع آنها و یا اصلاحشان شد .

پس لازم است با مورد توجه قرار دادن علل بروز این گونه رفتارها از آثار مخرب آنها بر کودکان جلوگیری کنیم تا در آینده شاهد کودکانی شاد و بزرگسالانی سالم از لحاظ روحی و روانی باشیم .

منابع:

- ۱- بشیری، ابوالقاسم، "اشتغال زوجین، آثار و پیامدهای آن بر فرزندان" تقویت نظام خانواده و آسیب شناسی آن، ج ۲، چاپ دوم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، ۱۳۸۶.
- ۲- پرنیگل، میاکلم، نیازهای کودکان، ترجمه نیره ایجاد، چاپ اول، انتشارات رشد، ۱۳۸۶.
- ۳- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، چاپ هفدهم، ناشر مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۶/
- ۴- زیبایی نژاد، محمدرضا، جایگاه خانواده و جنسیت در نظام تربیت رسمی، چاپ اول، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۱/
- ۵- کریمی، حمید، زن و مرد، تشابه، تساوی یا تناسب، چاپ اول، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۱.
- ۶- صافی، احمد، خانواده متعادل و نامتعادل(به سامان و نابسامان)، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۶.
- ۷- صرامی، حمید، آموزش سبک های فرزندپروری، چاپ اول، انتشارات تندیس، ۱۳۹۰/
- ۸- صفورایی، محمدمهدی، "تأثیر سبک های والدین سخت گیر، بهانه گیر و مقتدر در تربیت فرزندان" تقویت نظام خانواده و آسیب شناسی آن، ج ۲، چاپ دوم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، ۱۳۸۶.
- ۹- قائمی، علی، خانواده و نیازمندیهای کودکان، چاپ اول، انتشارات امیری، ۱۳۶۶.
- ۱۰- _____، سازندگی و تربیت دختران، چاپ هشتم، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۷.
- ۱۱- _____، اسلام و تربیت دختران، چاپ دهم، انتشارات امیری، ۱۳۸۳/
- ۱۲- مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، چاپ چهل و ششم، انتشارات صدرا، ۱۳۸۶.

